

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2015/07/varga-szabolcs-a-horvat-mult-abrazolasa-a-kozepiskolas-magyar-tortenelemtankonyvekben-06-01-11/>

Varga Szabolcs

A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

Bevezetés

A Zágrábi Magyar Intézet és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2014. december 11–12-én konferenciát szervezett a magyar és a horvát történelem tankönyveknek a másik nemzetről alkotott képének bemutatásáról. A horvát és magyar kutatók előadásából nagyon érdekes kép rajzolódott ki, amely komoly tanulságokkal szolgálhat a magyar tankönyvfejlesztők számára.¹

A nyolcszáz éves magyar-horvát közös múlt és sajátos államalakulat miatt a két országnak mindig is különleges kapcsolata volt. Ennek ellenére a modern történettudomány megszületésének pillanatában a két politikai elit között fennálló ellenséges viszony miatt a szakmunkák alapvetően a különbségekre összpontosítottak, 1920 után pedig megszűnt az érdeklődés a közös történelmi múlt iránt.

A rendszerváltozást követően elsősorban a magyar történészek oldaláról újra megindult a horvát-magyar államközösség közös pontjainak a vizsgálata. Elsőként Katus László tollából jelent meg egy egyetemi jegyzet,² majd a középkoros szakemberek közül Zsoldos Attila,³ Pálosfalvi Tamás,⁴ a legújabbban pedig Körmendi Tamás⁵ foglalkozott a horvát-magyar viszony, ezen belül különösen Szlavónia történetével. A kora újkor kutatói közül Pálffy Géza⁶ és Molnár Antal⁷ választott több esetben is horvát-szlavón kutatási témát magának, az eredmények pedig 2011-ben népszerűsítő formában is elérhetővé váltak a nagyközönség számára.⁸ A felsorolt eredményekkel párhuzamosan, illetve azokból (is) építkezve jelent meg Sokcsevits Dénesnek a magyar múlt horvát felfogásáról szóló monográfiája,⁹ majd e munkák betetőzéseként Horvátország történetének monografikus feldolgozása.¹⁰

Horvát oldalról jóval szerényebb eredményekről számolhatunk be, ennek azonban legfőképp történelmi okai vannak. A horvát történetírás számára sokkal fontosabb volt a megalakuló jugoszláv utódállamokkal való polémia, illetve az Itáliával és a Mediterráneummal való kapcsolat hangsúlyozása.¹¹ A középkori Szlavóniára, illetve a Dráva-Száva közötti sáv keleti részére a legutóbbi időkig ezért kevesebb figyelem hárult, holott a horvátországi levéltárak komoly anyagot őriznek ennek történelméről.¹²

A fő kérdés az, hogy az új kutatási eredmények miképp jelentek meg a hazai felső- és közoktatásban. A hazai egyetemek kurzuskínálatát áttekintve megállapítható, hogy a történész és horvát szakos képzésben a kialakult gyakorlat miatt alig van lehetőség a horvát történelemmel foglalkozó komolyabb stúdiumokra. A téma vagy a délszláv államokkal foglalkozó előadásokon,¹³ vagy a magyar történelemben ágyazva kerül elő a téma.¹⁴ Ez a kettősség bizonyítja, hogy a magyar tudományos felfogás is ingadozik abban a tekintetben, hogy a nemzetközi vagy a magyar történelem keretei között vizsgálja a horvát történelmet.

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

A közoktatás által közvetített nemzetképek legfontosabb eszközei a tankönyvek, melyeknek a kutatására immár egy egész iskola szerveződött.¹⁵ A Pécsi Tudományegyetemen 2007-ben megrendezésre kerülő konferencia előadásaiból kerek képet nyerhetünk a hazai és külföldi történelemtankönyvekben található nemzeti önképek és a szomszédos államokkal kapcsolatos közgondolkodás változásáról.¹⁶ Az impozáns kötetben kitűnő összefoglalást olvashatunk a dualizmus kori horvát tankönyvekről, melyből megtudhatjuk, hogy az akkor inkább a délszláv szolidaritást szem előtt tartó horvát történészek tankönyveiben a magyarokkal való együttélés inkább negatív színben került bemutatásra, és az akkor rögzült sztereotípiák még évtizedekig megmaradtak a horvát közoktatásban.¹⁷ A konferencia anyagai között azonban nem szerepel a magyar tankönyvek hasonló szempontú vizsgálata, ez a tanulmány ezt a hiányt kívánja bepótolni.

A magyar tankönyvek horvát történelemről

Egyetemes történeti részek

Az elmúlt húsz évben a magyar történelemtankönyvek nagyon sokat változtak. A középiskolaiak a nemzetközi trendeknek megfelelően egyre inkább forrásokon keresztül kívánták bemutatni egy adott kor mindennapjait, és a politikatörténet helyett inkább az életmód és művelődés került a középpontba. Írásomban a legnépszerűbb, a forrásokkal leginkább ellátott, Száray Miklós, illetve a Száray és Kaposi József által írt és a Nemzeti Tankönyvkiadó által megjelentetett magyar középiskolai tankönyv alapján szeretném bemutatni, hogy mit tanít a közoktatás Magyarországon Horvátországról és a horvátokról.¹⁸

Mivel a 9. osztályban használatos tankönyv nem foglalkozik ezzel a témával, így a figyelmemet a 10-12. évfolyamokban bevezetett kiadványokra összpontosítottam. Fontos megemlíteni, hogy a magyar történelemtanításban a 10-11. évfolyamos tankönyvekben külön tárgyalják a magyar történelmet az úgynevezett egyetemes történelemtől. Mivel Horvátország több mint nyolcszáz éven keresztül szoros kapcsolatban állt a Magyar Királysággal, így először azt néztem meg, hogy a tankönyvíró milyen keretek között tárgyalja a horvát történelmet. A tizedikeseknek szóló tankönyv két külön fejezetben tárgyalja Kelet-Európa, illetve az Oszmán Birodalom középkori történelmét. A szerző egyikben sem említette meg konkrétan Horvátországot, utóbbiban a Bizánci Birodalom mellett a bolgár és a szerb államról olvasható külön bekezdés. Ezzel azt sugallja, hogy Horvátország ekkortól a Magyar Királyság része, és ezért nem szerepel az egyetemes történelem tananyagában. A tizenegyedikeseknek írt tankönyvben ugyanez figyelhető meg. Itt a Balkán-félszigetet Oroszország és az Osztrák-Magyar Monarchia vetélkedésének kapcsán említik, és ennek keretében Szerbiát, Bosznia-Hercegovinát, Romániát és Görögországot tárgyalták röviden. Horvátország önállóan tehát nem került megemlítésre.

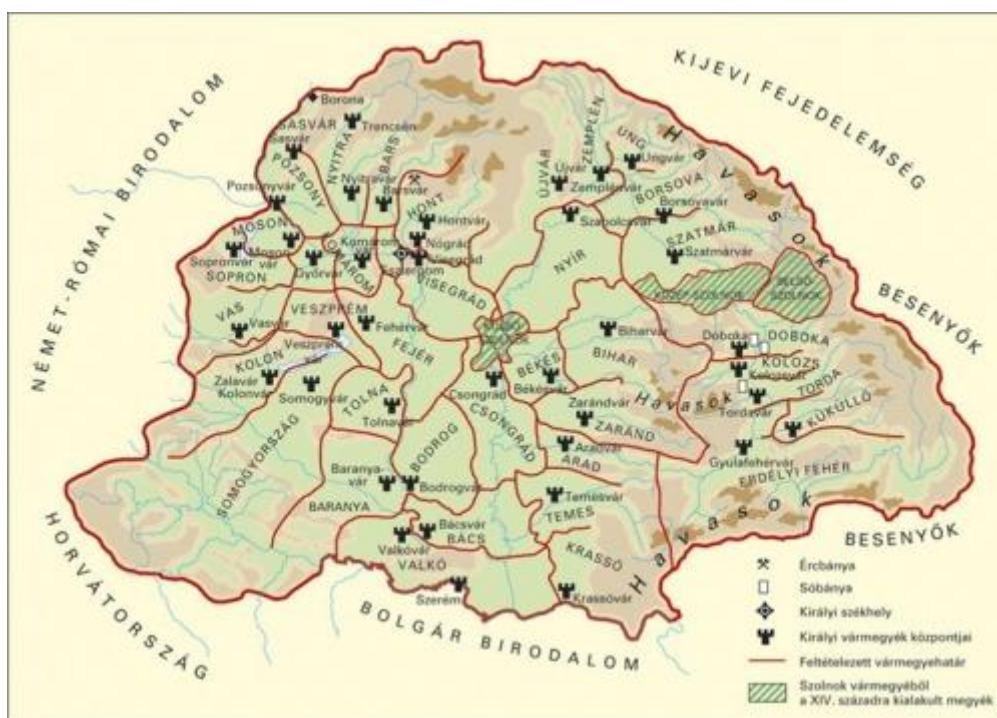
A gimnázium negyedik (12.) osztályában használt tankönyvekben ez a felosztás természetesen megváltozott. A Szerb-Horvát-Szlovén (röviden SHS) Királyság történetét már Közép-Európa többi országával együtt tárgyalja a tankönyv, igaz, igen szűkszavúan. A szerzők kiemelik, hogy az új állam eltérő fejlettségű területekből állt össze, és a szerb elit dominanciáját a horvátok és szlovénok nem fogadták el. Az usztasa mozgalmat szeparatista szervezetnek nevezi, és emellett megemlíti, hogy a magyarellenes kisantant szövetség tagja volt. A források között Sándor király 1929-es kiáltványa olvasható, amelyhez kapcsolódóan a királyi diktatúra fogalmát magyarázza meg. Fontos megemlíteni, hogy sokkal több fejezet

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

foglalkozik Csehszlovákia és Románia történetével, a Jugoszláv Királyság bemutatása viszont ezekhez képest rendkívül elnagyolt. A második világháború kapcsán csak annyit említ, hogy 1941-ben Jugoszláviát lerohanták, azonban ennek következményeiről nem szól. A következő évtizedeket teljes hallgatás fedi, Ante Pavelić és az usztasa állam neve egyaránt hiányzik, Jugoszlávia neve pedig csak a szétesése kapcsán kerül újra szóba. Sem Titóról, sem az általa vezetett állam sajátosságairól nincsen a tananyagban információ. Pedig a különutas Jugoszlávia a nemzetközi politikai élet egyik kiemelkedően fontos eseménye volt ebben a korban. Ezek alapján megállapítható, hogy e tankönyvek egyetemes történelemmel foglalkozó fejezetei alig közölnek érdemi információt az önálló Horvátországról.

Magyar történeti fejezetek

Ezek után szeretnék rátérni annak a bemutatására, hogy a magyar történelembe ágyazva milyen adatokkal és milyen képpel találkozik egy magyar gimnazista. Az érthetőség kedvéért alapvetően a tankönyvekben szereplő térképek alapján építem fel a mondandómat. Az első térkép a királyi vármegye rendszer kialakulását mutatja be.

1. térkép: A királyi vármegyerendszer kialakulása¹⁹

A térképen nem szerepel konkrét dátum, de azt sugallja, hogy ez a XI. századi állapot. Érdeemes megemlíteni, hogy – bár nem jelölte be a szlavóniai vármegyéket –, de a területet mégis a Magyar Királyság integer részeként ábrázolja. A tankönyvíró ezzel azt a Győrffy Györgytől eredő magyar felfogást követi, amely szerint ezeket a területeket már a 10. században megszállta a magyarság, bár erről egyáltalán nem beszél.

Horvátország első konkrét említése a 81. oldalon történik, ahol az alábbi olvasható: „László a rokon szálakat kihasználva meghódította a Dinári-hegység északi részén elterülő

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

fiatal királyságot, Horvátországot (1091). Zágráb központtal új püspökséget alapított.” Ezt követi Kálmán király uralmának bemutatása, ahol kötelező anyagként csupán annyi szerepel, hogy „*megkezdte a dalmát városok hódoltatását.*” Az 1102. évi Biogradban történt koronázásról és Álmos herceg szerepéről azonban nem tesz említést. Az ehhez rendelt térkép azonban semmilyen új ismeretet nem tesz hozzá, sőt, sem a zágrábi püspökség megalapítását, sem Kálmán hadjáratát nem jelzi.

2. térkép: Magyarország Szent László korában²⁰

Témánk szempontjából a tankönyv legfontosabb fejezete a 85. oldalon található. Itt egy külön szövegrész foglalkozik Horvátországgal. „1091-ben László meghódította Horvátországot. A két ország kapcsolata az évszázadok alatt sokat változott: kezdetben a magyar királyokat horvát királlyá is koronázták, de már a 13. századtól kezdve Horvátországot a magyar korona részének tekintették, s így a külön horvát koronázás megszűnt. Az országot a királyok által kinevezett bánok kormányozták, s Magyarországon belül különálló igazgatási egységet jelentett, de nem rendelkezett nagyobb önállósággal, mint a többi bánóság, s vezetői, a bánok magyar bárók voltak.” Ehhez kapcsolódik egy rövid fogalommagyarázat a perszonalunióról, amely kimondja, hogy ebben az esetben csak az uralkodó a közös, de a két állam egyébként mindenben önálló. A két szöveghez tartozik egy kérdés is. A diákoknak ez alapján el kell dönteni, hogy Horvátország és Magyarország kapcsolata vajon perszonalunió-e. Őszintén bevallva én a magyarázat alapján nem tudnám eldönteni a kérdést, ugyanis a „többi bánóság”, gondolom a sói, ozorai, macsói bánagra gondol a szerző, alapvetően más szisztéma szerint kapcsolódtak a Magyar Királysághoz. A magyar kutatások éppen azt a feltevést erősítik, hogy a horvát-magyar közjogi viszony rendkívül egyedi, a perszonaluniónál jóval sokrétűbb volt, és nemzetközi párhuzamát inkább az Angol Királyság Waleshez fűződő viszonyában lehetne megtalálni.²¹

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

A szöveghez tartozik egy térkép is, amely több szempontból problémás. Egyrészt nem magyarázza meg, hogy miért lett a királyságból bánság, mi történt a Horvát Királyság többi részével. Másrészt Szlavóniában Dubica, Szana és Orbász megyéket is feltünteti – valószínűleg Thallóczy Lajos – alapján. Harmadrészt szerepelteti a többi bánság területét, akiről annyit ír, hogy az itteni bánok ugyanolyan hatalommal bírtak, mint a horvát bán, ami teljes képtelenség.

3. térkép: Horvátország területének és közjogi állásának változása a XI-XIII. században²²

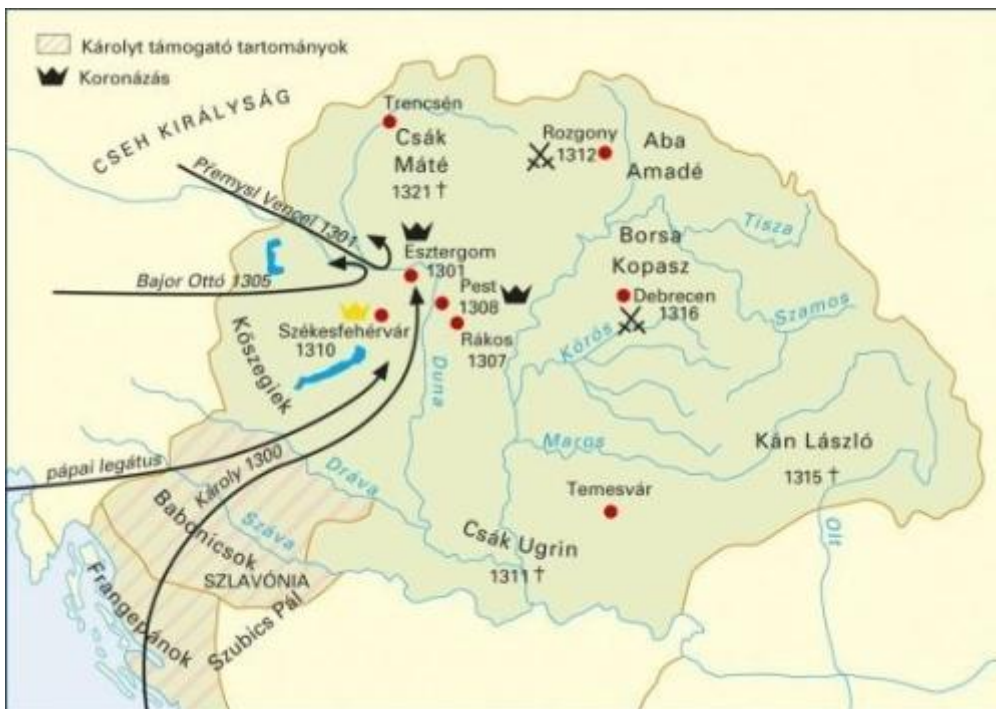
A tankönyv sajnos sok kérdést és fogalmat hagy megválaszolatlanul. A szövegből nem derül ki László hódításának az oka, Kálmán politikája és a Horvát Királyság új helyzetének a magyarázata. Szintén elmaradt Szlavónia és Dalmácia fogalmak magyarázata és a három tartomány egymáshoz való viszonya. Természetesen nem várható el egy középiskolai tankönyvtől, hogy mélységében ábrázolja ezeket az eseményeket, ám a leírtak inkább csak összezavarják a diákokat és egyáltalán nem segítik a megértést.

A horvát-magyar közös történelem megértését sajnos nem segítik a következő fejezetek sem. Pedig, miként a korabeli Erdélyről szerepel egy részletes térkép, úgy erre Horvátország és Szlavónia esetében is szükség lett volna. A tatárjárás kapcsán csupán annyit közöl a könyv, hogy IV. Béla Dalmáciába menekült. A következő esemény, ahol Horvátország említésre kerül, az Károly Róbert trónért folytatott küzdelme. Itt az olvasható, hogy az Anjou uralkodó fő támogatói a „délvidéki” főurak, azonban az nem derül ki, hogy kik ők, és miért segítették Károly Róbertet. A fejezethez két térkép tartozik, az első a tartományúri központokat, a második a trónharcokat ábrázolja. Ezeken a Subichok, Babonichok és Frangepánok neve mindez különösebb magyarázat nélkül szerepel.

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

4. térkép: Tartományúri hatalom Magyarországon²³

5. térkép: Trónharcok Magyarországon és a tartományúri hatalom fölszámolása²⁴

A XIV. századnál még egy térkép érdekes, mert jól kifejezi a magyar térszemléletet. Ez Nagy Lajos külpolitikáját ábrázolja a 116. oldalon. Ezen az egész Királyságot egy színnel ábrázolja és ezzel azt a képet erősíti, hogy egy egységes Magyar Királyságról van szó. Ezen a területen csupán Dalmáciát jelzi külön, ezt is valószínűleg csak az itáliai háborúk miatt. A térképen sem Horvátország, sem Szlavónia nem szerepel.

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

6. térkép: Nagy Lajos külpolitikája

Az 1351. évi törvények a magyar nemesi szemlélet örökségeként minden politikai kurzus tankönyveiben hangsúlyosan jelen vannak. Ez nagyon helyes, ám az ebben adódó lehetőségeket a szerző nem aknázza ki. Hiába idézi szó szerint a 11-12. törvénycikkelyeket, amelyek éppen a szlavón nemesség jogállását rendezik, ő ezt csupán az egy és ugyanazon nemesi szabadság bizonyítására használja. Ebből a szemléletből fakad, hogy a Nagy Lajos halála után kirobbant trónharcokat sem értékeli. Hiába idézi Thuróczy János krónikájából Garai Miklós bán megölését, ebből nem derül ki, hogy miért Horváti János bán állt a felkelés élére. Ez azért sajnálatos, mert Mályusz Elemértől Engel Pálon át C. Tóth Norbertig magyar történészek több generációja foglalkozott behatóan ezzel a témával, így eredményeik felhasználásával könnyen érthetővé lehetne tenni, hogy a dinasztikus államok korában a hazai ellenzéknek nem volt mindegy, hogy az északnyugati irányban szövögetnek külpolitikai kapcsolatokat, vagy a horvát elitnek jobban tetsző itáliai irányzat kerül hatalomra.

A XV. századi horvátországi események szintén nem kerültek bemutatásra, pedig ez a kor a horvát-magyar viszony megítélésének egyik kulcspontja. Amíg a XIX. század horvát historikusai Mátyás uralmát a magyarhoz hasonlóan a középkor egyik csúcsidejének említik, addig az újabb nemzedék már a széthullás kezdeteként tekint a Hunyadiak uralmára.²⁵

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

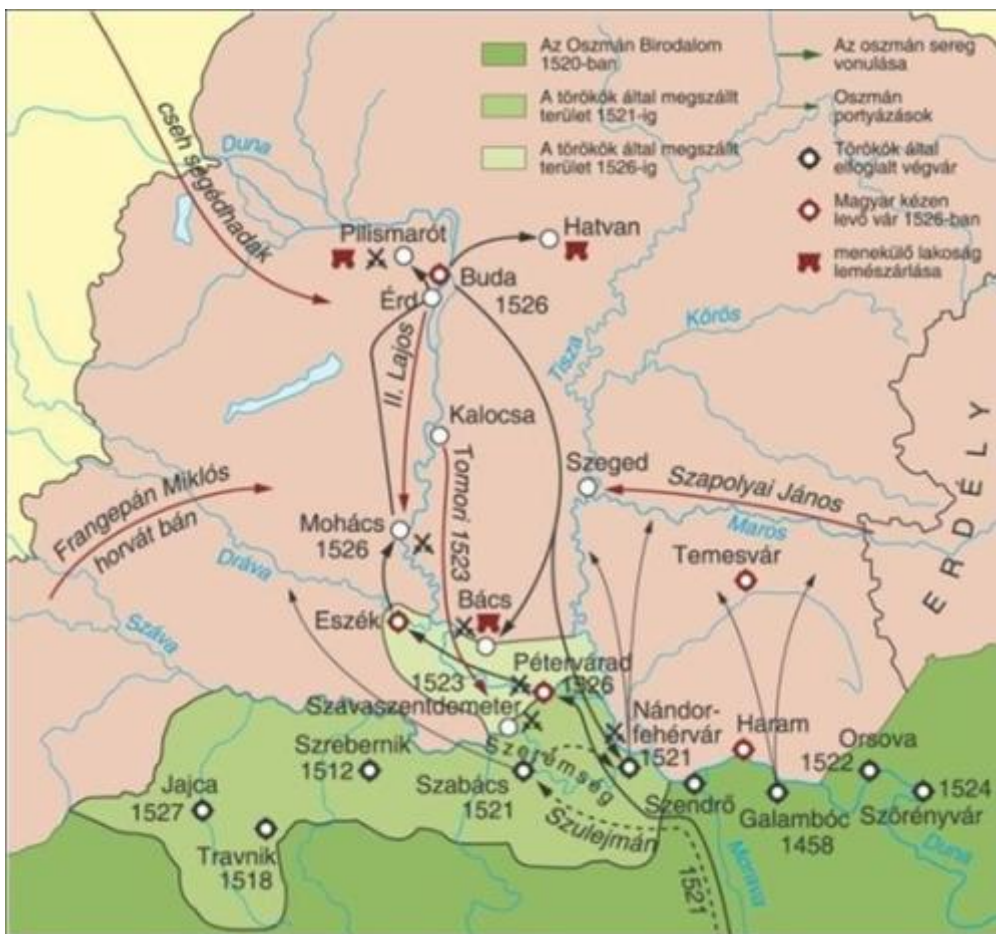
A magyar tankönyv a törökellenes harcok kapcsán csak Szerbiát és Havasalföldet említette meg, és ez igaz a Hunyadi Mátyásról szóló fejezetre is. Ennek kapcsán csupán egy forrásrészlet szól Janus Pannonius szlavóniai származásáról, ám például Corvin János szlavón hercegségéről, illetve a szlavón államfejlődésről nem tesz említést, ahogy az udabíni csata (1493) sem szerepel a tananyagban. Utóbbiak pedig fontos állomásai a horvát (és szlavón) nemesi öntudat fejlődése számára, ugyanis ebből az időből maradtak fenn a horvát elit önálló külpolitikai útkeresésének a dokumentumai. Az sem mellékes, hogy Szlavónia ekkor kapott címet és pecsétet, és ezekkel a közjogi aktusokkal indult el a szimbolikus önálló királyság felé vezető úton. Az ehhez a fejezethez készített térkép újdonsága abban áll, hogy Szlavónia belső határait is megrajzolták és ezzel valamennyire jelezték különleges állapotát.

7. térkép: Magyarország Mátyás uralkodásának első felében²⁶

A következő térkép, amiről érdemes beszélni, az a végvári vonal összeomlását mutatja be. Ez sajnos teljesen használhatatlan. Az 1526. évi események piros nyílal szerepelnek, de ezt a térkép nem magyarázza meg. Frangepán Kristóf helyett Frangepán Miklóst ír, és nem derül ki belőle, hogy ő miért is haladt északkeleti irányba.

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

8. térkép: A végvári vonal összeomlása²⁷

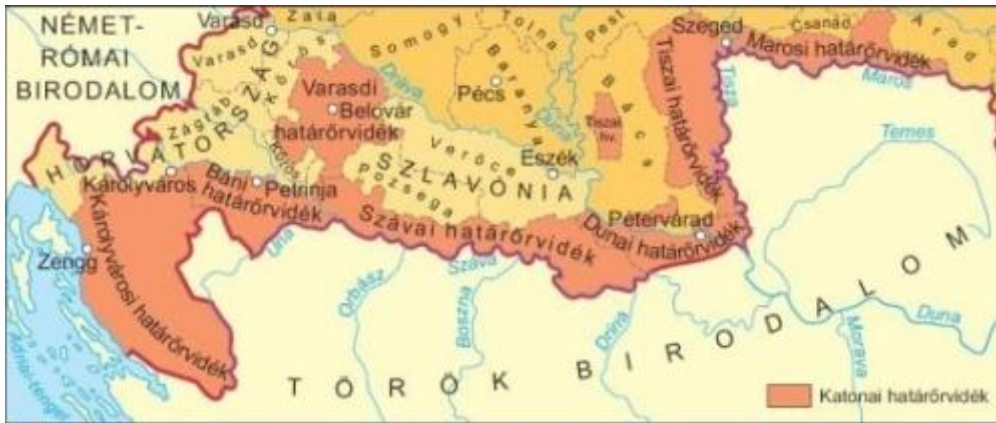
Az ezt követő eseményekből minden horvát vonatkozás megemlítése hiányzik. Így nem értesülünk a cetini királyválasztásról és a helyi polgárháborúról sem. Pedig ezek a következő évszázadokban egyre gyakrabban bukkantak fel a horvát rendek érvei között, és erre hivatkoztak 1712-ben is, amikor a magyar nemességtől függetlenül kötötték meg a Pragmatica Sanctiót a Habsburg dinasztiával.²⁸

A XVI–XVII. századi török ellenes küzdelmet bemutató részek valószínűleg teljesen más adatokat tartalmaznak, mint az erről szóló horvát tankönyvek. A térképek és a szövegek egységként kezelik a Habsburg fennhatóság alatt maradt területeket és nem számolnak be a regionális különbségekről. Csupán Zrínyi Miklós horvát bán szigeti halála és az 1593. évi sziszeki csata említése lehet közös kapcsolódási pont. A XVII. század kapcsán Zrínyi Miklóst természetesen bemutatja a tankönyv, ám vele kapcsolatban már csak azt jegyzi meg, hogy horvát bán volt, de őt, akár csak Zrínyi Pétert és Frangepán Ferencet a magyar rendiség vezetőiként mutatja be. Ez élesen szemben áll a horvát történetértelmezéssel, ahol Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc a horvát függetlenségi harcok mártírjaiként szerepelnek, és kivégzésük emléknapja – a magyar március 15. ünnepséghez hasonlóan – társadalmi megmozdulásokra adott alkalmat.²⁹

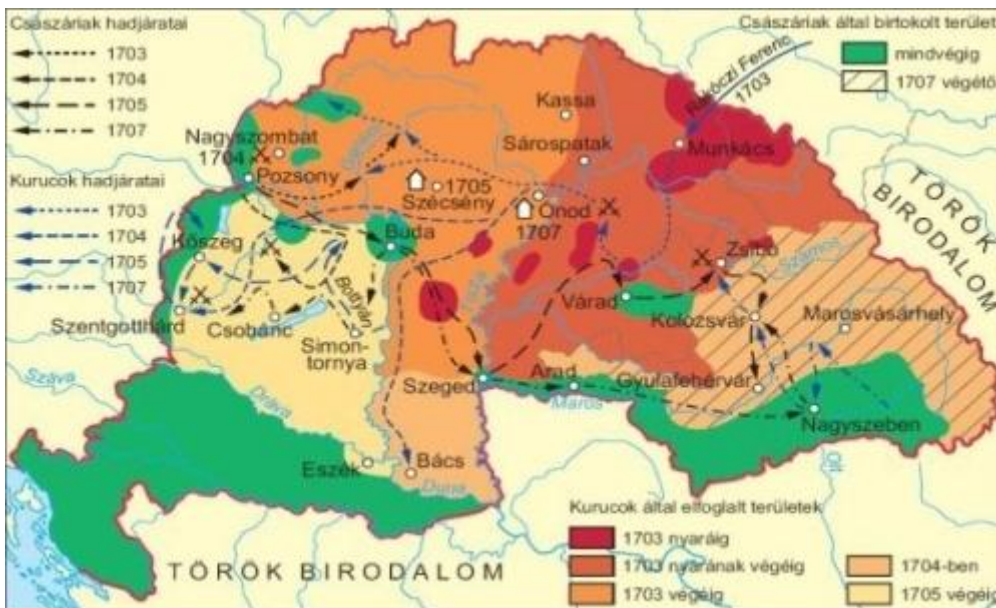
A fejezet végén két térképre hívnám fel a figyelmet. Az egyik a határőrvidék szerepel, amelyhez a szerző azt a megjegyzést fűzi, hogy „ez a terület nem került vissza Magyarországhoz, hanem közvetlenül Bécsből irányították.” Ennek indoklása azonban elmaradt a tananyagból. A másik térkép a Rákóczi-szabadságharcot mutatja be. Ezek a

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

Drávától délre fekvő területet már más színel ábrázolták, ezzel is jelölve, hogy ez a vidék mindvégig a császáriak kezében volt. Érdekesség, hogy ekkortól kezdve ezeket a területeket már mind gyakrabban más színel jelölték a Magyar Királyságon belül, igaz, ennek magyarázata nem található sehol.

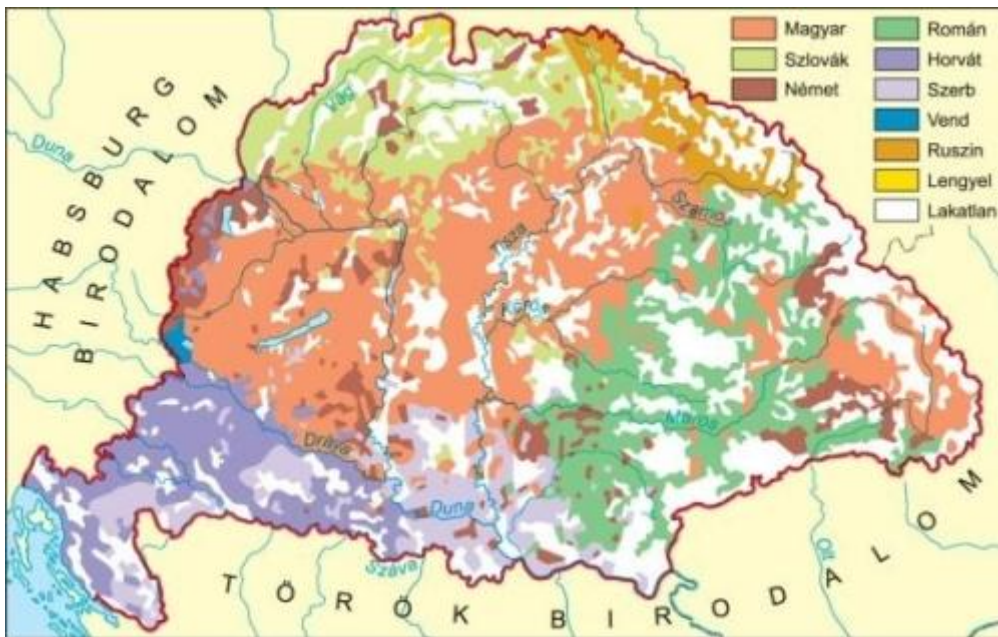
9. térkép: Magyarországi határörvidék a török háborúk után³⁰

10. térkép: A kurucok előretörésének időszaka³¹

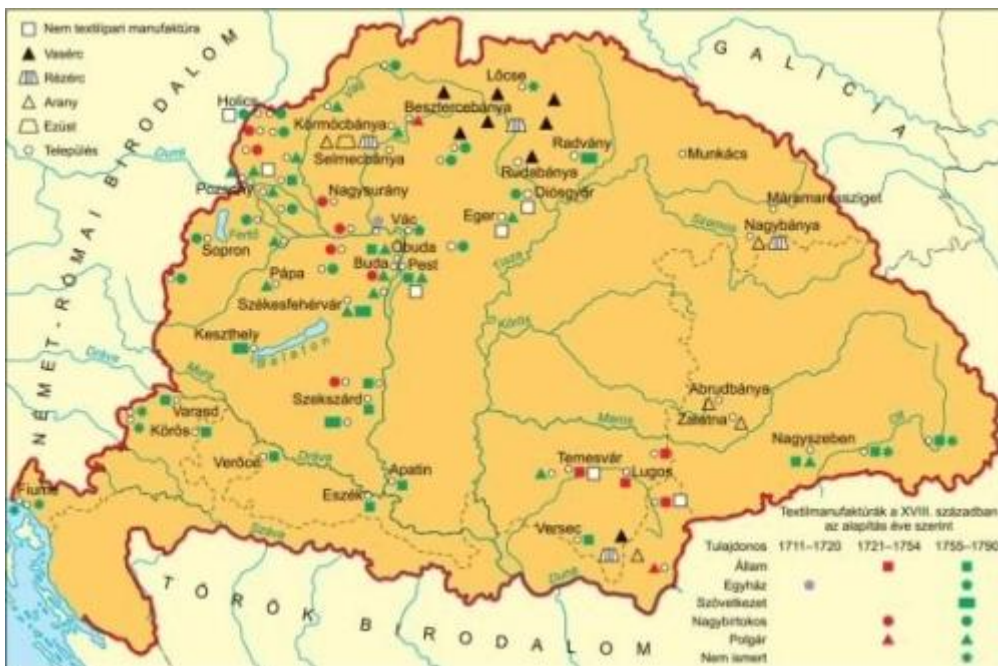
A tizenegyedikeseknek szóló tankönyv 1711–1914 között tárgyalja az eseményeket. Ezzel kapcsolatban összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a horvátokra való utalások száma tovább csökken, és már csak egy-két kiemelt eseménynél, mint például az 1848. évi forradalom kerül elő. Itt inkább csak azt lehetne sorolni, hogy mi nem szerepel a fejezetekben. A nemzetiségekről szóló fejezetben csupán annyit ír a horvátokról, hogy nekik a többi etnikummal ellentétben volt nemességük.³² Az etnikai térkép korrekten ábrázolja az itteni viszonyokat, amíg azonban a szerbséggel, zsidósággal, cigánysággal visszatérően foglalkozik, addig a horvát sajátosságokra nem pazarol időt.

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

11. térkép: A népességnövekedés etnikai hatásai³³

Mindez igaz a kereskedelemmel, iparral és kultúrával foglalkozó részekre is.

12. térkép: Magyarország ipara a XVIII. században

A nemzeti ébredésről írott fejezetben inkább a magyar álláspontot mutatja be, a horvátokkal kapcsolatban annyit jegyez meg, hogy a horvátok vezetésük alatt akarták egyesíteni az összes délszláv népet, és ez volt az illírizmus eszméje: „A horvátok az ókori illíreket tekintették a délszláv népek őseinek, s horvát vezetéssel kívánták egyesíteni az összes délszláv népet”.³⁴ Példaként azonban itt is szlovák és zsidó emancipációról szóló forrásrészleteket közöl.

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

A tankönyv legfontosabb része az 1848. évi horvát támadással foglalkozik.³⁵ Ezt úgy értékeli, hogy – bár a magyar kormány hajlandó volt Horvátország autonómiáját elismerni – Jellasich (a tankönyvben Jelačić) bán ennél is többet ígért, egy a Habsburg „*birodalmon belül Magyarországgal azonos helyzetben levő horvát tartományt*”. A szerző szerint a bán ezzel az ajánlattal maga mellé állította a horvátokat. A Dunántúlra betörő csapatait fegyelmetlennek írja le a tankönyv, amelyet a magyar népfelkelés állított meg és űzött ki az országból.

13. térkép: A horvát támadás visszaverése³⁶

A tankönyv forrásai között azonban most sem szerepel a horvátok motivációját bemutató szövegrészlet, helyette Jozef Miloslav Hurban szlovák evangélikus lelkésznek a szlovákokhoz szóló felhívása olvasható.

A következő fontos fejezet, amelyet meg kell említeni, a horvát-magyar kiegyezéssel foglalkozik. Ebből kiderül, hogy ennek során Horvátország széleskörű autonómiát kapott, saját országgyűléssel rendelkezett, de a horvát elit ennél is többet akart, és ezt nem akarta elfogadni. Az ellentétet Fiume kérdése is élezte, amely magyar igazgatás alá került. Sajnos ezeket az eseményeket nem világította meg sem forrás, sem térkép. A törvény szövegének több passzusa és Horvátország etnikai összetétele azonban szerepel benne. Utóbbiból kiderül, hogy a magyarok lélekszáma 1850-1910 között tízezerről 106 ezerre nőtt a tartományban, de erre a jelentős változásra a tankönyv nem ad magyarázatot, pedig ez különösen érdekes lenne, ugyanis jelentősen árnyalná a két nemzet közötti negatív viszony képét.³⁷

Az első világháborút megelőző politikai és művelődési viszonyokkal foglalkozó fejezetekben Horvátországról már alig esik szó, a hazai egyéb nemzetiségekkel szívesebben

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

foglalkozik a tankönyv. Nagyon érdekes, hogy a forrásait szinte mindig román, szlovák témákról hozza. Az első világháború végét tárgyaló fejezetben az itteni események szintén nem jelennek meg, a trianoni békeszerződés vonatkozó részei nem kerülnek értékelésre, innentől pedig, miként korábban említettem, Horvátország története átkerül az egyetemes történelem lapjaira.

Összességében megállapítható, hogy a magyar tankönyvekből nem érthető meg a nyolcszáz éves horvát-magyar együttélés különlegessége. A szórványos adatokat alig magyarázza, és a kontextus nélküli információkkal a diákok nem tudnak mit kezdeni. Ez igaz Horvátországra, Szlavóniára és Dalmáciára egyaránt. Mindez annak fényében fájdalmas, hogy a többi hazai nemzetiség a XVIII. századtól kezdve ennél jóval nagyobb figyelmet kap a tankönyvekben. Érdeemes lenne két-három külön fejezetet szentelni a tankönyvekben a horvát-magyar viszony izgalmas kapcsolódásainak bemutatására. El tudnám képzelni, hogy egy-egy órán tárgyalnák a középkort, a török kort és a XVIII-XIX. századot. Mindenképp szükséges lenne az ismeretanyag koherens szerkesztése, mert ennek hiányában Horvátország továbbra is csak vonzó nyaralási célpontként lesz benne a magyar köztudatban, és a közös múlt értékei a szakmonográfiák lapjain maradnak.

JEGYZETEK

- ¹ Itt szeretném megköszönni Hrvoje Gračaninnak, hogy „*Mađari u hrvatskim udžbenicima povijesti za 2. razred srednje škole*” c. előadásának szövegét még megjelenés előtt használhattam.
- ² KATUS László (1998): *A délszláv-magyar kapcsolatok története 1. rész. A kezdetektől 1849-ig.* Kódex Nyomda, Pécs.
- ³ ZSOLDOS Attila (2001): *Egész Szlavónia bánja.* In: *Tanulmányok a középkorról.* (Analecta Mediaevalia 1.) Szerk. NEUMANN Tibor. Argumentum Kiadó, Budapest, 269–281.
- ⁴ A teljesség igénye nélkül: PÁLOSFALVI Tamás (2000): *Cilleiek és Tallóciak: Küzdelem Szlavóniáért (1440-1448)* In: *Századok*, 134. évf. 1. sz. 45–98.
- ⁵ KÖRMENDI Tamás (2014): *Szent László és Horvátország.* In: *Nagyvárad és Bihar a korai középkorban.* Szerk. ZSOLDOS Attila. Nagyvárad, 81–100.
- ⁶ A teljesség igénye nélkül: PÁLFFY Géza (2003): *Egy fontos adalék történeti földrajzunk s közigazgatás-történetünk históriájához: Az 1558. évi horvát-szlavón közös országgyűlés meghívólevele.* *Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok)* 10. évf. 2. sz. Tanulmányok Bak Borbála tiszteletére, 233–248.
- ⁷ Legújabbban: MOLNÁR Antal (2012): *A zágrábi püspökség és a magyarországi katolikus egyház a 17. században.* METEM könyvek 77. Budapest.
- ⁸ Együtt Európában. Horvát-magyar viszony a kezdetektől napjainkig. *História* (2011) 33. évf. 5-6. sz. 2-97.
- ⁹ SOKCSEVITS Dénes (2004): *Magyar múlt horvát szemmel.* Kapu Kiadó, Budapest.
- ¹⁰ SOKCSEVITS Dénes (2011): *Horvátország a 7. századtól napjainkig.* (Szomszéd népek történelme) Mundus Novus, Budapest.
- ¹¹ VARGA Szabolcs (2005): *A 15–17. századi horvát történelem kutatásának új irányairól (1990–2004).* *Századok*, 139. évf. 4. sz. 1035–1047.
- ¹² VARGA Szabolcs (2013): *Hungarica-jellegű feltárások a horvátországi állami levéltárakban.* *Levéltári Közlemények*, 84. évf. 1-2. sz. 227–239.
- ¹³ A PTE BTK történelem szakos képzésben Sokcsevits Dénes tartott előadásokat Első- illetve Második Jugoszlávia címmel, melyben az előzmények áttekintésén túl alapvetően a 20. századi események kerültek feldolgozásra.
- ¹⁴ A PTE BTK történelem szakos képzésben 2003-ban adódott lehetőség horvát témában szakszeminárium indítására. Ennek címe: *Horvátország története a X-XVII. században* (oktatók: Seberényi Gábor – Varga Szabolcs).
- ¹⁵ Az egyik első ilyen jellegű munka, amelyben a horvát tankönyvek vizsgálata is megjelent: SZABOLCS Ottó (1990): *Külföldi tankönyvek magyarságképe.* Tankönyvkiadó, Budapest.

Varga Szabolcs: A horvát múlt ábrázolása a középiskolás magyar történelemtankönyvekben

-
- ¹⁶ HORNYÁK Árpád – VITÁRI Zsolt (szerk.) (2009): *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*. (Kutatási füzetek 14.) Pécsi Tudományegyetem, Pécs; A kötetet ismertette: GÓZSY Zoltán (2011): A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században. *Történelemtanítás*, 46. Új folyam 2. évf. 3. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/10/gozsy-zoltan-a-magyarsagkep-a-kozep-europai-tankonyvekben-a-20-szazadban-02-03-08/>
- ¹⁷ SOKCSEVITS Dénes (2009): *A dualista korszak horvát tankönyveinek magyarságképe*. In: HORNYÁK Árpád – VITÁRI Zsolt (szerk.) (2009): *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*. (Kutatási füzetek 14.) Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 507.
- ¹⁸ SZÁRAY Miklós (2006): *Történelem II. középiskolák, 10. évfolyam*. Budapest; SZÁRAY Miklós (2007): *Történelem III. középiskolák, 11. évfolyam*. Budapest; SZÁRAY Miklós – KAPOSZI József (2006): *Történelem IV. középiskolák, 12. évfolyam*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- ¹⁹ SZÁRAY (2006) *Történelem II.* 77.
- ²⁰ Uo. 82.
- ²¹ ENGEL Pál (1996): A középkori magyar királyság intézménye. *Rubicon*, 7. évf. 1-2. sz. 4–6.; ZSOLDOS Attila (2007): Az 1267. évi dekrétum és politikatörténeti háttere. IV. Béla és Ifjabb István király viszályának utolsó fejezete. *Századok*, 141. évf. 4. sz. 803–842.
- ²² SZÁRAY (2006) *Történelem II.* 85.
- ²³ Uo. 105.
- ²⁴ Uo. 108.
- ²⁵ GRGIN, Borislav (2002): *Počeci Rasapa. Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*. Ibis, Zagreb.
- ²⁶ SZÁRAY (2006) *Történelem II.* 131.
- ²⁷ Uo. 209.
- ²⁸ VARGA Szabolcs (2008): Az 1527. évi horvát-szlavón kettős "királyválasztás" története. *Századok*, 142. évf. 5. sz. 1075–1134.
- ²⁹ SOKCSEVITS Dénes (2011): "Ez én vitéz öcsém..." : Zrínyi Péter újkori kultusza a horvátoknál. In: „Hír a dicső tettek ragyogása”. *Tanulmányok a Zrínyi család és Szigetvár kora újkori történetéből*. Szerk. VARGA Szabolcs. Szigetvári Kultúr- és Zöld Zóna Egyesület és a Szigetvári Várbaráti Kör, Szigetvár, 73–83.
- ³⁰ SZÁRAY (2006) *Történelem II.* 254.
- ³¹ Uo. 258.
- ³² SZÁRAY (2007) 88–89.
- ³³ Uo. 91.
- ³⁴ Uo. 139.
- ³⁵ Uo. 154.
- ³⁶ Uo. 158.
- ³⁷ Uo. 241.